

Klinisch redeneren

José Harmsen Goossens

Docent verpleegkunde Hogeschool van Amsterdam

Verpleegkundig consulent geriatrie AMC Amsterdam

CREATING TOMORROW

WAT GAAN WE DOEN?

- Inventariseren
- Achtergrond van klinisch redeneren
- Basisvragen van klinisch redeneren

INVENTARISEREN

- Met welke vraag of welke gedachte bent u naar deze sessie gekomen?
- Waar loopt u tegenaan in de praktijk?

WAT IS KLINISCH REDENEREN?

- ‘*Redeneren*’ staat in dienst van het nemen van een weloverwogen besluit. **Een weloverwogen besluit** kan door de verpleegkundige verantwoord worden, en dus met inhoudelijke argumenten ondersteund worden. Er is immers over **nagedacht** voordat het besluit genomen is.
- Met ‘*klinisch*’ wordt alle directe patiëntenzorg bedoeld, ongeacht de plaats waar deze patiëntenzorg plaatsvindt. Dat kan dus ‘in de kliniek’ (het ziekenhuis) zijn, maar ook bij de patiënt thuis in de wijkzorg, in een woonvoorziening voor mensen met een verstandelijke beperking, of op het spreekuur van de sociaal-psychiatrisch verpleegkundige.

VERPLEEGKUNDE EN BESLUITVORMING

- Verpleegkundigen in de acute zorg nemen elke 10 minuten een besluit (Thompson & Yang, 2009)
- Klinisch redeneren: kritisch denken over zorg aan patiënten, om tot het beste besluit te komen over de zorg voor deze (individuele) patiënt
- EBP: 'het zorgvuldig, expliciet en oordeelkundig gebruik van het beste bewijsmateriaal om beslissingen te nemen voor individuele patiënten' (Offringa et al, 2008)

TWEE DENKSYSTEMEN

(KAHNEMAN, 2011)

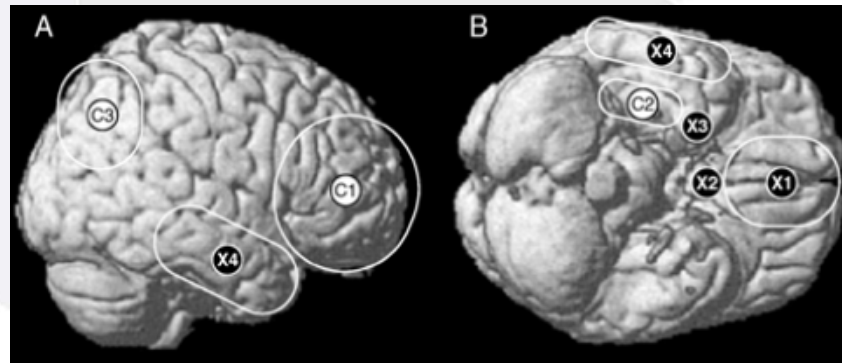
Het menselijk denken heeft 2 systemen:

- Systeem 1: Intuïtief denksysteem
- Systeem 2: Analytisch denksysteem

NEURO-ANATOMIE VAN DE 2 SYSTEMEN (CROSKERRY, 2009)

System 1 (X-System: reflexive)
ventromedial prefrontal
cortex, nucleus accumbens,
amygdala, and lateral
temporal cortex

System 2 (C-System:
reflective): prefrontal
cortex, hippocampus and
medial temporal lobe,
posterior parietal

TWEE DENKSYSTEMEN (CROSKERRY 2009, KAHNEMAN 2011)

Systeem 1: Intuïtief

- onbewust, brengt snel associatieve gedachten naar boven
- gebruikt 'heuristics'
- kost weinig energie
- reflexmatig denkpatroon
- zoekt naar oorzaken en naar patronen
- gevoelig voor 'bias'
- wordt beïnvloed door stemming
- maakt veel denkfouten

TWEE DENKSYSTEMEN (CROSKERRY 2009, KAHNEMAN 2011)

Systeem 2: Analytisch

- grotendeels bewust, kan doelgericht naar informatie zoeken
- gebruikt denkgeregels
- kost energie, naarmate het harder werkt, meer energie
- overwogen denkpatroon, gebaseerd op regels
- kan met hoge getallen werken, kan kansen inschatten
- beperkt gevoelig voor 'bias'
- wordt meestal niet door beïnvloed door stemming
- maakt weinig denkfouten

TWEE DENKSYSTEMEN (CROSKERRY 2009, KAHNEMAN 2011)

System 1: Intuïtief

- onbewust, brengt snel associatieve gedachten naar boven
- gebruikt 'heuristics'
- kost weinig energie
- reflexmatig denkpatroon
- zoekt naar oorzaken en naar patronen
- gevoelig voor 'bias'
- wordt beïnvloed door stemming
- maakt veel denkfouten

System 2: Analytisch

- grotendeels bewust, kan doelgericht naar informatie zoeken
- gebruikt denkgeregels
- kost energie, naarmate het harder werkt, meer energie
- overwogen denkpatroon, gebaseerd op regels
- kan met hoge getallen werken, kan kansen inschatten
- beperkt gevoelig voor 'bias'
- wordt meestal niet door beïnvloed door stemming
- maakt weinig denkfouten

ANTWOORD SYSTEEM 1 OF 2?

Een goedkoop tafeltennisbatje en tafeltennisballetje kosten samen
€1,10

Het batje kost één euro meer dan het balletje

Hoeveel kost het balletje?

ANTWOORD SYSTEEM 1 OF 2? (ONTLEEND AAN CROSKERRY, 2009)

**PARIS
IN THE
THE SPRING**

ONZEKERHEID, OORDELEN EN BELISSEN (1)

- Tversky en Kahneman onderzochten hoe mensen in situaties van onzekerheid oordelen en beslissen.
- Het soort situaties dus waarmee we in het dagelijkse leven geconfronteerd worden.
  - Of we nu de kwaliteit van een product inschatten
  - het talent van een sollicitant beoordelen
  - of de evolutie van de markt voorspellen
- Meestal beschikken we over onvoldoende informatie, en kunnen we aan gebeurtenissen slechts een bepaalde graad van waarschijnlijkheid toekennen.

ONZEKERHEID, OORDELEN EN BESLISSEN (2)

- Tversky en Kahneman constateerden dat mensen bij dit soort problemen niet de regels van de logica en de waarschijnlijkheidsleer toepassen, maar wel vuistregels of strategieën die het hen mogelijk maken op een eenvoudige manier een oplossing te vinden.
- Deze vuistregels - 'heuristieken' - zijn soms efficiënt, maar kunnen ons vaak ook op een dwaalspoor zetten, doordat we ze niet op de juiste manier of niet bij het juiste soort probleem toepassen.
- Heuristieken zijn eenvoudige, efficiënte regels die mensen vaak gebruiken om oordelen te vormen en beslissingen te nemen.

HEURISTIEKEN EN BIASES

Doordat een bepaalde cognitieve strategie (heuristic) gebruikt wordt, treden bepaalde denkfouten (biases) op.

ONZEKERHEID, OORDELEN EN BESLISSEN

Door heuristieken en biases maken we niet altijd de juiste beslissingen

Dus...

Voor een goede besluitvorming

1. Onzekerheid herkennen en erkennen
2. Gebruikmaken van goede informatie / evidence
3. Neiging tot intuïtieve besluiten onderdrukken, kiezen voor een rationeel-analytische aanpak

VRAAG

Intuïtie

Analyse

Hoe belangrijk is intuïtie bij professionele besluitvorming?

- Complexiteit van besluiten / taakstructuur
- Tijdsdruk
- Duidelijkheid van het proces
- Sociale factoren
- Diepgang van kennis van de persoon die het besluit neemt

BESLUITVORMING

- Diagnostische besluitvorming
- Etiologische besluitvorming
- Prognostische besluitvorming
- Therapeutische besluitvorming

DIAGNOSTISCHE BESLUITVORMING

- Wat is er aan de hand?
  - 1. Welke objectieve en subjectieve symptomen (klachten, verschijnselen, gedrag, afwijkende normaalwaarden) zijn aanwezig bij de patiënt?
  - 2. Hoe zijn deze symptomen te verklaren (afwijkingen in anatomie/fysiologie, afwijkingen in psychosociaal functioneren)?
  - 3. Wat wil je nog meer weten van of over de patiënt (vul met het antwoord op deze vraag de antwoorden op vraag 1 en 2 aan)?
  - 4. Welke last heeft de patiënt hiervan (activiteiten, participatie)?
  - 5. Hoe reageert de patiënt hierop (emotioneel gedrag, [in]effectieve zelfmanagement)?
  - 6. Op welke mogelijke gezondheidsproblemen wijst dit (anatomische eigenschappen, functies, activiteiten, participatie)? Neem 5 minuten om een volledige 'probleemlijst' te maken, geef per probleem aan of het om een belangrijk of een minder belangrijk probleem gaat.
  - 7. Wat zijn van de belangrijke gezondheidsproblemen de kenmerkende verschijnselen?
  - 8. Hoe kan de aan- of afwezigheid van deze kenmerkende verschijnselen getoetst worden (en vervolgens ook daadwerkelijk toetsen of deze verschijnselen aanwezig zijn)?

ETIOLOGISCHE BESLUITVORMING

- Waardoor komt dat?
  - 1. Wat zijn mogelijke oorzaken/gerelateerde factoren vanuit ziekten/ziekteprocessen?
  - 2. Wat zijn mogelijke oorzaken/gerelateerde factoren vanuit de (para)medische behandeling?
  - 3. Wat zijn mogelijke oorzaken/gerelateerde factoren vanuit anatomische eigenschappen?
  - 4. Wat zijn mogelijke oorzaken/gerelateerde factoren vanuit het ICF?
  - 5. Kunnen deze factoren tezamen inderdaad dit gezondheidsprobleem veroorzaken en/of in stand houden?
  - 6. Zijn deze factoren inderdaad bij de patiënt aanwezig?
  - 7. Hebben deze factoren inderdaad deze werking bij deze patiënt?

THERAPEUTISCHE BESLUITVORMING

- Wat kunnen we eraan doen?
  - 1. Welke interventies zijn beschikbaar?
  - 2. Welke effecten (ten aanzien van het doel) zijn er te verwachten van deze interventie, en hoe groot zal dat effect naar verwachting zijn?
  - 3. Welk bewijs is er dat deze interventie inderdaad dat effect heeft?
  - 4. Wat is het aangrijpingspunt van de interventie (oorzaken/gerelateerde factoren, symptomatologie, prognostische factoren)?
  - 5. Wat is het werkingsmechanisme van de interventie?
  - 6. Is de interventie haalbaar (middelen, uitvoerbaarheid)?
  - 7. Is de interventie aanvaardbaar voor de patiënt?

PROGNOSTISCHE BESLUITVORMING

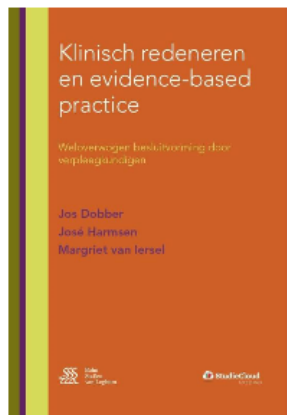
- Wat denken we te kunnen bereiken?
  - 1. Welke lichamelijke, psychische en persoonlijke factoren (waaronder de oorzakelijke en gerelateerde factoren) beïnvloeden het verloop van het gezondheidsprobleem negatief, welke positief?
  - 2. Welke externe factoren beïnvloeden het verloop van het gezondheidsprobleem negatief, welke positief?
  - 3. Op welk werkingsmechanisme is die werking (per factor) gebaseerd?
  - 4. Zijn die factoren alles bij elkaar opgeteld, positief, neutraal, of negatief?
  - 5. Wat is het maximaal haalbare resultaat bij dit gezondheidsprobleem?

STUDIEBOEK KLRE EN EBP

Klinisch redeneren en evidence-based practice

Weloverwogen besluitvorming door verpleegkundigen

Boek | 29-03-2016 | 9789036811996 | ★★★★★ [Schrijf een review](#)

- ✓ Gaat verder dan de basisprincipes
- ✓ Bevat vier sets standaardvragen waar dieper op in kan worden gegaan
- ✓ Met casusvideo's, flitscollege's en ondersteunende en verdiepende informatie

DANK VOOR JULLIE AANDACHT!

J.M.HARMSEN-GOOSSENS@HVA.NL